

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik

minden héten egyszer
szombaton, egy íven.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: DEBRECEN, KOLLÉGIUM

Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Előfizetési ár
egész évre 10 arany korona
félévre . . . 5 arany korona
Egyes szám ára 25 arany fillér

Jókai Mór, a nemzetnevelő.

Debrecen szabad királyi város ünnepi közgyűlésén mondotta: **dr. szentpéteri Kun Béla** egyetemi tanár, törvényhatósági bizottsági tag.

Azzal kezdhethetném, Tekintetes Törvényhatósági Bizottság, amivel Kölcsey a híres „Védelmét”: félve szólalok meg... Beszélni Jókairól Debrecen város közgyűlésén. Ezen a helyen, ahonnan minden szónak messze kell hangzani, kivált, ha a nemzeti kultúra ügye a tárgy. Ezen a helyen, ahonnan a Jókai szelleme iránti hódolatnak mind a kilencven magyar törvényhatóság közt az első sorában volna ok állani.

De egyáltalán, beszélni Jókairól, felnőtt, művelt magyarok előtt, olyanforma feladat, mintha azt kívánnák, hogy beszéljek a fiatalkor első, rózsás, boldog szerelméről. Hiszen mindnyájan éreztük az édességet s talán késő vénségünkben is megcsiklandozza inyünket mézének az emléke, ám leírására, megmagyarázására melyikünk merne vállalkozni?

Ennek a mi nemzedékünknek, mely most férfi korát éli, csakugyan olyan volt Jókai, mint a serdülő kor tiszta, ártatlan szerelme. Kissé fellengzős tán s hijjával a közvetlen termékenységnek, de — édes Istenem — a virágba borult terebélyes fa mellett ki fog azon panaszkodni, hogy a virág még nem gyümölcs?

Nagy áldás volt minékünk Jókai. Mert amint az ifjú tiszta szerelme az alapja a férfi családi boldogságának, úgy a közélet munkásának hasznosága azon fordul meg, teleitatta-e fiatal korában a lelkét a hazaszeretet, emberiesség, tiszta erkölcs eszményeivel; — és amint nem az ábrándos szerelem, hanem a rút érzékiség, a féktelen kicsapongás nyomában jár a terméketlenség, úgy a közéletben nem a gyakorlatiasság hijjával, hanem az eszménynélküliségben, dúrva önzésben, vagy méltatlan gyűlölködésben nőtt ifjúból válik a közéletnek haszontalan heréje.

Abban a rendkívüli hatásban, amelyet Jókai gyakorolt nemzetére, van része az ő politikai szerepének is. Sokan és sokszor szemére vetették, hogy nem ért a politikához. De azt, hogy ő költői munkásság nélkül sem maradt volna még a múlt század derekának hőskorában sem az utolsó főtűzött, elfogulatlan ember nem tagadhatja. Hiszen, ha mindig talpraesett, finom élű, kedves humorú, szónoki lendületű parlamenti beszédeit s páratla-

nul gazdag publicisztikai tevékenységét a Pesti Hírlapon és az Esti Lapokon kezdve a Honig és Nemzetig, figyelmen kívül hagyjuk is, Kakas Márton tolltarajáról, Tallérossy Zebulonról, a politikus csizmadiáról, meg az Űstökös iöbbsi alakjáról nem lehet tudomást nem venni annak, aki a hatvan-hetven év előtti magyarság politikai törekvéseit s közhangulatát ismerni akarja. Azt pedig, hogy ama legendás napon a szent tüztől hevülő sokaság előtt Jókai hirdette ki, hogy mit kíván a magyar nemzet s hogy a magyar sajtószabadság első termékének megszületésében Pelőfivél együtt ő segédkezett, emlegetni fogják mindig, míg magyar él.

Ámde mindez, bár magában elég, sőt több az elégnél, hogy dicsőség öveze homlokát, elenyészően kicsiny morzsa ahhoz a teménytelen kincshez mérten, amit szoros értelemben vett költői munkásságával öntötti nemzete szívébe. Jókai nemzetnevelő nagyságát nem a politikai s nem a hírlapírói, hanem a szorosán szépirodalmi műveiből mérhetjük meg.

A kritikusok, akik regényeit a szépműtan boncoló asztalára helyezik, azt kifogásolják, hogy hibás a lélektana s nem tud jellemeket alakítani. Talán igaz is ez, ha a regényhőseit nézzük. Ám ha olvasóira gyakorolt hatását vesszük tekintetbe, akkor meg kell fordítanunk a kritikát és azt mondanunk, hogy egyetlen magyar írónak sem volt olyan jó a lélektana és egy sem tudott úgy jellemeket formálni, mert a magyar nemzet nagyjának-kicsinyének lelkéhez senki sem fért olyan közel, mint Jókai és a magyar jellemeket hosszú évtizedeken át Jókai alakította.

Csak egyetlen bizonyosságot ennek a nevelő munkának a megvilágítására. Meg lehet figyelni, hogy azt az, egyrészt tiszta hazafiság és erős magyarság, másrészt emberiesség és eszményiség alapján alakult közszellemet, mely a múlt században egész az utolsó évtizedig uralkodott nálunk, akkor kezdi másféle irányzat hátraszorítani, amikor Jókai és iskolája elveszti népszerűségének osztatlanságát. Amint az irodalomban térít veszt előbb a nemzeti érzés az általános emberi, valójában inkább csak testi szempontok előtérbe tolásával, majd az emberiesség a kizárólagosan nemzeti, vagy amint mondják, faji tekintetek hódításával, ugyanezt látjuk a politikában is. Könnyű itt az ellenvetés: Nem azért változott így a közszellem, mert Jókait kevésbé olvasták, hanem

azért vesztett Jókai a népszerűségéből, mert a közszellem így változott. Ebben a magyarázatban ám nyugodjék meg az, aki közömbösnek tartja, hogy az ő gyermekét szelid lelkű, emelkedett gondolkodású tanító oktatja-e, vagy pedig valami dűrva szavú, üres szívű ember.

Ami sokszor méltó magasztalással emlegetnek, hogy a magyar olvasóközönséget tulajdonképpen Jókai teremtette meg s kivált a vérbeli magyart ő szoktatta a könyvhöz, annak a magyarázata éppen abban van, hogy Jókaiiban nem különül el az ember a hazafitól, a magyar az egyetemes civilizáció osztályosától, az ő gondolatvilágában az emberi társadalom sem nem egyszerűen két lábú állatok hordája, sem nem olyan százféle bástyával széttagolt sokféleség, amelynek minden részecskéje a másik csoportban ellenséget lásson.

A hódolat elsősorban mégis tökéletes magyarságát illeti.

Abban az időben, amikor Jókai irodalmi munkássága kezdődik, ugyancsak divatban volt a francia irodalom. A nemzet újjászültségéért lelkesítő ifjúság s benne Jókai, természetesen a szabadság, egyenlőség, testvériség, „dicsőség” nemzetét választotta eszményképül. Sőt éppen ő volt, akit Petőfi azzal akart dicsérni, hogy francia regényeket ír magyarul. Tudósok, akik ezzel részletesen foglalkoznak, ki tudják mutatni, hogy később is, mikor megyik angol s kivált francia íróinak hatása alá került. Ám ez nem esik a rovására. Dantét azért, mert a Homérosz nyomán haladó Vergiliusztól tanult, kinek jutna eszébe kisebbiteni? Az igazi nagy költőt az jellemzi, hogy gazdagszik más nagy lelkek, más nemzetek kincsesházából is, de amit onnan elhoz, a maga elméjének lángjával a maga nemzetének klenodiumává olvasztja át. Jókai is megfüröszötte a lelkét más nemzetek nagy szellemeinek lelki virágában, de az ott felszedett himpört a magyar mezőkön gyűjtött édességgel úgy dolgozta össze, hogy az ő hatalmas kaptárjából veit mézen csak a magyar akácvirág édes illatát, csak a magyar tarlóvirág zamatos lüszert érezzük.

Pedig nem is akar — de hiszen éppen ezért olyan nagyon a miénk — hivatkozni a magyarságával. Más népekről, más népekből valókról is sokszor ír nagyon rokonszenvesen; amelyiket nem szereti, azt sem gyűlöli, legfeljebb egy kicsit kicsúfolja. Ám a magyar mindenkinek felette áll; a magyarból minden jó kitelik; hősnek, erősnek, költőnek, tudósnak, művésznak, bírónak, emberbűvölőnek, barátoknak, szeretőnek, még bankárnak is különb a magyar, mint bárki más; magyarrá lesz, ha nemes lélek, az idegen is, az osztrák katonatiszt és a Habsburg király; magyar szóra nyitja a száját a magyarból rég franciának ment amerikai pénzkirály némának hitt gyermeke s magyar lesz majd az is, aki az egész világ képét újjá formálja. Seholy egy hizelgő vagy dicsekvő szólam önmagunkkal szemben, seholy egyetlen gyűlölködő vagy indulatkeltő hang mások ellen, de minden mesében a nagyszerű figyelmeztetés: ime, a magyar népben ennyi csodás tehetség van, ime, a magyar szellemnek ilyen lebirhatatlan az ereje.

A magyar nemzeti érzés e mindent összefog-

laló zománca mellett úgy díszíti Jókai műveit az emelkedett, emberies világnézet, mint az ötvösremeket a nemes drágakő.

Kétségtelen, hogy szabadelvű egész életfel fogása. Társadalmi és politikai nézeteit legjobban megismerhetjük a Jövő század regényéből, ahol az Otthon államalkotmányát olyanná alkothatja, amilyennek a legjobbat ő maga gondolja el. De egyéb műveiből is nyilvánvaló, hogy kész szembe szállni az igazságtalan társadalmi előítéletekkel s az emberek közötti válaszfalaknak nem építését, hanem pontogatását tartja feladatul. Azonban szélsőségekbe sohasem téved. A túlzásoknak káros és képtelen voltát az egyes embernél — mint a sutogó utcai anarchistában, — és egész társadalmaknál, — mint a francia perolőrök rémtetteiben s az orosz nihilista államban — ugyancsak éles színekkel rajzolja. Magyar táblabíró szabadelvűség az övé, amit az is mutat, hogy regényei túlnyomóan a középosztály köréből veszik tárgyukat. Bizonyára nem azért, mert a többi társadalmi réteget nem ismerte olyan jól. Az ő hatalmas képzelő ereje, mellyel tuott soha nem látott népek életéről eleven képet adni, soha nem látott tájakról szemléltető leírást tárni az olvasó elé, az ismeretlenség nehézsége elől vissza nem riadt. Hogy mégis regényeinek főalakjai nagyobbára birtokosok, tisztviselők, néha értelmes iparosok, kivételesen jómódú parasztagazdák; hogy még a mágnásain is, legalább a rokonszenveseken, van valamely, a középosztályhoz kapcsoló vonás; hogy a Zöld paradicsom Gazdag szegényei is, minden nyomorúságuk mellett, a lelki finomságuknál fogva, a középosztály felé simulnak: annak az oka nem lehet más, mint az a ki nem mondott s tán nem is tudatosan működő meggyőződés, hogy az emberiség sorsának irányítására s kivált a magyar nemzet előbbrevitelére a középosztály van hivatva.

A magyaros szabadelvűségnek, de egyszers mind a Jókait általában jellemző lelki finomságnak a következtése az az őszinte és minden nagyképűségtől mentes tisztelet, mellyel a vallás és vallás intézményei iránt viseltetik. Felekezateskedő elfogultságnak nála nyoma sincs, aminthogy a vallási viszály vihara rendszerint a színmagyar lelket érinti legkevésbé. Művei nem egyszer elárulják ugyan szerzőjük református vallást voltát, s csodás hősei nagyobbára kálvinisták; de viszont elragadó képét adja a római katolicizmus nagyszerű intézményeinek és szertartásainak; a szív minden húrját megremegteti az unitárius székely család bensőséges életének meleg festésével; a világot átalakító emberfeletti hős, Tatrangi Dávid pedig zsidó vallású, szombatos magyar. És hát a mintatökéletességű Otthon államban is kell lenni templomnak, ahol a pap „hírdet az emberek között egyenlőséget, népek között békességet, ragaszkodást a hazához, felebaráti rokonszenvet, megtartását az adott szónak, önfeláldozást azokért, akiket szeretünk, és idézi hozzá a maga piétása szerint Jézus vagy Mózes, Konfucse vagy Szolon szavait, mert ők mind azon igyekeztek, hogy az embert közelebb vigyék Istenhez”.

Ugyanaz a finom, szinte azt volna kedvem mondani: arisztokrata izlésű szabadelvűség, mely a vallás irányában, jellemzi Jókait a másik hason-

lóan titokzatos probléma, a két nem közötti kapcsolat kérdésében is. Nem ragaszkodik mereven itt sem a társadalom megállapított szabályaihoz, de azok lényegét hódolatos tiszteletben tartja. Nem ül a kemény erkölcsbírók magas karszékébe, de a szerelemből való vétkezést, amit Jézus is megbocsátott a megkövezésre szánt asszonyoknak, nem téveszti össze a vétkekből való szeretkezéssel. Zsigmond Ferenc, Jókai műveinek e kiválóan alapos és mindent számbavevő kutatója, arra figyelmeztet, hogy Jókainál a szerelem célja és forrása rendszerint a házasság. Ez is jellemző az ő erkölcsi felfogására, de méginkább az, hogy azokban a történeteiben is, amelyekben a társadalmi erkölcs idevonatkozó szabályai nyilvánvaló sérelmet szenvednek, a szerelem más, mint vaskos állati gyönyörködés, — a lelkek ölelkezése inkább, mint a testeké. Az Odüsszeusz Naüzikáával való kalandjára emlékeztetnek ezek a történetei; Circei sem igen vannak Jókainak, nemhogy a Circe varázslata alá akarná vetni az embereket.

Kétségtől ez is magyaros vonás, mert a magyar ember szabály szerint tiszta és szemérmes. Hisz a magyar paraszt, ha tudva illetlen szót ejt ki, mindjárt mellé teszi a megkövetést. Mégis sokan megrójják ezt a naiv tisztaságot is benne, azt mondván: ne áltassuk magunkat, nem ilyen az igazi élet. Lehet. Azonban gondoljunk a Dickens vak leánykájára, aki az apját délceg szép embernek, uras ruhájának képzeli, s mikor megtudja a valót, hogy az apja bizony munkában megrokkant öreg ember és ócska zsákból szabott kabátot visel, majd megszakad a szíve a szomorúságtól. Vannak az életben igazságok, amelyekkel szemben áldás a vakságot megőrizni.

Jókai, bár a legnagyobb elbeszélő, alapjában alanyi költői természetű. Történetei, alakjai, mind az ő lelkéből születnek, tehát ott formálódtak, ahol az ő maga világnézete. Komárom szabad királyi város lakossága, mely a környékből beköltözött, nemes urak mellett jómódú s független városi polgárokból, erős magyarokból s nagyjából kálvinistákból állt, meg a kálvinista iskola puritán és kedélyes élete nyomták rá lelkére a képüket. Kecskemét, ahol a fiatalosága legszebb esztendejét, az első álmok, első sikerek korát töltötte, ahol örökifjúnak maradt lelke, valójában elérte a virágzás korát, úgy lakosságának számottevő részében, mint iskolai életében nagyjából egyezett a szülőföldjével. Az ilyen környezetben fejlődött léleknek szükségképpen rokon volt Debrecen. S mikor a szabadságharc alatt meg után, több időt töltve itt, a neki ismerős és kedves elemeket úgy a város külső társadalmában, mint az ősi kollégium diákéletében nagyobb arányokban megtalálta, ez a lelki rokonság még erősebbé vált. Könnyű így megérteni, hogy miért szeret Debrecennel foglalkozni. Meséit szívesen fűzi ehhez a városhoz; szívesen ír a debreceni polgárról, meg a debreceni diákról; sőt a magyar nemzeti újjászületés hőseit elhozza debreceni diákoknak: az ő elgondolása szerint a magyar földnek a debreceni kollégiumban kellett először megmozdulni.

De hogyha soha egyetlen betűt sem írt volna Debrecenről, a debreceni és debrecenvidéki magyar számára akkor sem lehetne senki olyan ked-

velt elbeszélő, mint Jókai, hiszen legkedvesebb alakjai mind jóismerőseink. A komáromi tudós prédikátor, a kecskeméti kántusprézes debreceni is lehetne; Tóth Máté uram debreceni gazdának, Tseresnyés uram debreceni csizmadiának is beválnék, s az öreg Garamvölgyi Miskolcra megy ugyan konventre, de mi itt a debreceni kis templomot értjük.

Dickensről, a legnépszerűbb angol regényíró-ról hallottam azt a megjegyzést, hogy azért tudott rendkívüli hatást gyakorolni az üzlet nemzetére, mert minden könyvét ezzel az érzéssel kell letenni: Értsétek meg, a világon legjobb üzlet jónak lenni. A Jókai könyveiből is szól hozzánk ilyen közös tanulság, csak hogy ez így hangzik: Értsétek meg, a világon a legnagyobb boldogság magyarnak lenni; becsüljétek meg ezt a boldogságot azzal, hogy egymást szeressétek, mert hacsak nem lesztok a magatok gyilkosai, ti lesztok a világ első nemzete; a magyar volt ugyan, de sokkal inkább lesz.

Óh, mily megbecsülhetetlenül drága tanítás ez annak a nemzetnek, melyet a sors sok csapása olykor csüggettségbe hajt, olykor belső meghasonlásra készít! Óh, mily bőséges áldása a Gondviselésnek, hogy a legnagyobb magyar jóslatának szívébe lopózó mesékkel nemzeti közhitté varázslásáról is gondoskodik!

A könnyet pedig, mely Jókai családja fészkeinek és születése helyének, meg a Jókai regények színteréről szolgáló vidékek nagy részének elvesztése miatt a szemünkbe kívánkozik, vissza kell fojtani. Komárom és Pozsony, Lőcse és Kassa, Kolozsvár, Nagyenyed, Torockó, — meg Kecskemét, Madaras, Debrecen, Miskolc, Budapest népét a Jókai könyvek is összetartják, s ha az Úristen egy nemzetnek akkora költőt ajándékozott, akinek műveiből az olvasásukra csábító szépséggel száz esztendőök sem koptathatják ki, — ezzel jelet és bizonyosságot adott arról, hogy annak a nemzetnek századok múlva is élni és virágozni kell.

Dr. Baltazár Dezső püspökünk Amerikában.

Püspökünk januári útja és munkássága, amint ma már előttünk áll, a szolgálatnak és teljesítés képes áldozatosságnak olyan fokát mutatja fel, amelyre nem lehet más felelet, mint a köszönő elismerés a férfi akarat előtt és az alázatos leborulás a segédelmet adó isteni kegyelem előtt.

Január elsején búcsút vett attól a clevelandi gyülekezettől, amelynek Csutoros Elek a lelkipásztora; bibliát olvasott Csutoros Elek, predikált Baja Mihály, keresztelt és berekesztő áldást mondott püspökünk, aki is, mikor Pál apostol ama szavait idézte: „Tudom, hogy nem látjátok többé az én orcámat ebben a templomban“, a gyülekezet hangos zokogására szintén elérzékenyült.

Január 4-én a clevelandi másik egyház, az „Első Clevelandi Református Egyház“ hívta meg püspökünket, aki ott vasárnap délelőtt

azért vesztett Jókai a népszerűségéből, mert a közszellem így változott. Ebben a magyarzatban ám nyugodjék meg az, aki közömbösnek tartja, hogy az ő gyermekét szelid lelkű, emelkedett gondolkodású tanító oktatja-e, vagy pedig valami dűrva szavú, üres szívű ember.

Amit sokszor méltó magasztalással emlegetnek, hogy a magyar olvasóközönséget tulajdonképpen Jókai teremtette meg s kivált a vérbeli magyart ő szoktatta a könyvhöz, annak a magyarázata éppen abban van, hogy Jókaiiban nem különül el az ember a hazafitól, a magyar az egyetemes civilizáció osztályosától, az ő gondolatvilágában az emberi társadalom sem nem egyszerűenként lábú állatok hordája, sem nem olyan százféle bástyával széttagolt sokféleség, amelynek minden részecskéje a másik csoportban ellenséget lásson.

A hódolat elsősorban mégis tökéletes magyarságát illeti.

Abban az időben, amikor Jókai irodalmi munkássága kezdődik, ugyancsak divatban volt a francia irodalom. A nemzet újjászületéséért lelkesítő ifjúság s benne Jókai, természetesen a szabadság, egyenlőség, testvériség, „dicsőség” nemzetét választotta eszményképül. Sőt éppen ő volt, akit Petőfi azzal akart dicsérni, hogy francia regényeket ír magyarul. Tudósok, akik ezzel részletesen foglalkoznak, ki tudják mutatni, hogy később is, mikor melyik angol s kivált francia írónak hatása alá került. Ám ez nem esik a rovására. Dantét azért, mert a Homérosz nyomán haladó Vergiliusztól tanult, kinek jutna eszébe kisebbiteni? Az igazi nagy költőt az jellemzi, hogy gazdagszik más nagy lelkek, más nemzetek kincsesházából is, de amit onnan elhoz, a maga elméjének lángjával a maga nemzetének klenodiumává olvasztja át. Jókai is megfürösztötte a lelkét más nemzetek nagy szellemeinek lelki virágában, de az ott felszedett himport a magyar mezőkön gyűjtött édességgel úgy dolgozta össze, hogy az ő hatalmas kaptárjából veit mézen csak a magyar akácvirág édes illatát, csak a magyar tarlóvirág zamatos lüszerezét érezzük.

Pedig nem is akar — de hiszen éppen ezért olyan nagyon a miénk — hívalkodni a magyarságával. Más népekről, más népekből valókról is sokszor ír nagyon rokonszenvesen; amelyiket nem szereti, azt sem gyűlöli, legfeljebb egy kicsit kiesúfolja. Ám a magyar mindenkinek felette áll; a magyarból minden jó kitelik; hősnek, erősnek, költőnek, tudósnak, művésznek, bírónak, emberbűvölőnek, barátoknak, szeretőnek, még bankárnak is különb a magyar, mint bárki más; magyarrá lesz, ha nemes lélek, az idegen is, az osztrák katonatiszt és a Habsburg király; magyar szóra nyitja a száját a magyarból rég franciának ment amerikai pénzkirály némának hitt gyermeke s magyar lesz majd az is, aki az egész világ képét újjá formálja. Seholy egy hizelgő vagy dicsekvő szólam önmagunkkal szemben, seholy egyetlen gyűlölködő vagy indulatkeltő hang mások ellen, de minden mesében a nagyszerű figyelmeztetés: ime, a magyar népből ennyi csodás tehetség van, ime, a magyar szellemnek ilyen lebirhatatlan az ereje.

A magyar nemzeti érzés e mindent összefog-

lító zománca mellett úgy díszíti Jókai műveit az emelkedett, emberies világnézet, mint az ötvös-remeket a nemes drágakő.

Kétségtelen, hogy szabadelvű egész életfelfogása. Társadalmi és politikai nézeteit legjobban megismerhetjük a Jövő század regényéből, ahol az Otthon államalkotmányát olyanná alkothatja, amilyennek a legjobbat ő maga gondolja el. De egyéb műveiből is nyilvánvaló, hogy kész szembe szállni az igazságtalan társadalmi előtételekkel s az emberek közötti válaszfalaknak nem építését, hanem fontogatását tartja feladatul. Azonban szélsőségekbe sohasem téved. A túlzásoknak káros és képtelen voltát az egyes embernél — mint a sutogó utcai anarchistában, — és egész társadalmaknál, — mint a francia perolőrök rémtetteiben s az orosz nihilista államban — ugyancsak éles színekkel rajzolja. Magyar táblabírós szabadelvűség az övé, amit az is mutat, hogy regényei túlnyomóan a középosztály köréből veszik tárgyukat. Bizonyára nem azért, mert a többi társadalmi réteget nem ismerte olyan jól. Az ő hatalmas képzelő ereje, mellyel tuott soha nem látott népek életéről leírni képet adni, soha nem látott tájakról szemléltető leírást tárni az olvasó elé, az ismeretlenség nehézsége elől vissza nem riadt. Hogy mégis regényeinek főalakjai nagyobbára birtokosok, tisztviselők, néha értelmes iparosok, kivételesen jómódú parasztagazdák; hogy még a mágnásain is, legalább a rokonszenveseken, van valamely, a középosztályhoz kapcsoló vonás; hogy a Zöld paradicsom Gazdag szegényei is, minden nyomorúságuk mellett, a lelki finomságuknál fogva, a középosztály felé simulnak: annak az oka nem lehet más, mint az a ki nem mondott s tán nem is tudatosan működő meggyőződés, hogy az emberiség sorsának irányítására s kivált a magyar nemzet előbbrevitelére a középosztály van hivatva.

A magyaros szabadelvűségnek, de egyszermind a Jókait általában jellemző lelki finomságnak a következménye az az őszinte és minden nagyképűségtől mentes tisztelet, mellyel a vallás és vallás intézményei iránt viseltetik. Felekezeteskedő elfogultságnak nála nyoma sincs, amint hogy a vallási viszály vihara rendszerint a színmagyar lelket érinti legkevésbé. Művei nem egyszer elárulják ugyan szerzőjük református vallású voltát, s csodás hősei nagyobbára kálvinisták; de viszont elragadó képét adja a római katolicizmus nagyszerű intézményeinek és szertartásainak; a szív minden húrját megremegteti az unitárius székely család bensőséges életének meleg festésével; a világot átalakító emberfeletti hős, Tatrangi Dávid pedig zsidó vallású, szombatos magyar. És hát a mintatökéletességű Otthon államban is kell lenni templomnak, ahol a pap „hirdet az emberek között egyenlőséget, népek között békességet, ragaszkodást a hazához, felebaráti rokonszenvet, megtartást az adott szónak, önfeláldozást azokért, akiket szeretünk, és idézi hozzá a maga piétása szerint Jézus vagy Mózes, Konfucse vagy Szolon szavait, mert ők mind azon igyekeztek, hogy az embert közelebb vigyék Istenhez”.

Ugyanaz a finom, szinte azt volna kedvem mondani: arisztokrata ízlésű szabadelvűség, mely a vallás irányában, jellemzi Jókait a másik hason-

lóan titokzatos probléma, a két nem közötti kapcsolat kérdésében is. Nem ragaszkodik mereven itt sem a társadalom megállapított szabályaihoz, de azok lényegét hódolatos tiszteletben tartja. Nem ül a kemény erkölcsbírók magas karszékébe, de a szerelemből való vétkezést, amit Jézus is megbocsátott a megkövezésre szánt asszonyoknak, nem téveszti össze a vétkekből való szeretkezéssel. Zsigmond Ferenc, Jókai műveinek e kiválóan alapos és mindent számbavevő kutatója, arra figyelmeztet, hogy Jókainál a szerelem célja és formája rendszerint a házasság. Ez is jellemző az ő erkölcsi felfogására, de méginkább az, hogy azokban a történeteiben is, amelyekben a társadalmi erkölcs idevonatkozó szabályai nyilvánvaló sérelmet szenvednek, a szerelem más, mint vaskos állati gyönyörködés, — a lelkek ölelkezése inkább, mint a testeké. Az Odüsszeusz Naüzikáával való kalandjára emlékeztetnek ezek a történetei; Circei sem igen vannak Jókainak, nemhogy a Circe varázslata alá akarná vetni az embereket.

Kétségek nélkül ez is magyaros vonás, mert a magyar ember szabály szerint tiszta és szemérmes. Hisz a magyar paraszt, ha tudva illetlen szót ejt ki, mindjárt mellé teszi a megkövetést. Mégis sokan megrójják ezt a naiv tisztaságot is benne, azt mondván: ne áltassuk magunkat, nem ilyen az igazi élet. Lehet. Azonban gondoljunk a Dickens vak leánykájára, aki az apját délceg szép embernek, uras ruhájúnak képzele, s mikor megtudja a valót, hogy az apja bizony munkában megrokkant öreg ember és ócska zsákból szabott kabátot visel, majd megszakad a szíve a szomorúságtól. Vannak az életben igazságok, amelyekkel szemben áldás a vakságot megőrizni.

Jókai, bár a legnagyobb elbeszélő, alapjában alanyi költői természet. Történetei, alakjai, mind az ő lelkéből születnek, tehát ott formálódtak, ahol az ő maga világnézete. Komárom szabad királyi város lakossága, mely a környékből beköltözött, nemes urak mellett jómódú s független városi polgárokból, erős magyarokból s nagyjából kálvinistákból állt, meg a kálvinista iskola puritán és kedélyes élete nyomták rá lelkére a képüket. Kecskemét, ahol a fiatalos legszebb eszendejét, az első álmok, első sikerek korát töltötte, ahol örökifjúnak maradt lelke, valójában elérte a virágzás korát, úgy lakosságának számottevő részében, mint iskolai életében nagyjából egyezett a szülőföldjével. Az ilyen környezetben fejlődött léleknek szükségképpen rokon volt Debrecen. S mikor a szabadságharc alatt meg után, több időt töltve itt, a neki ismerős és kedves elemeket úgy a város külső társadalmában, mint az ősi kollégium diákéletében nagyobb arányokban feltalálta, ez a lelki rokonság még erősebbé vált. Könnyű így megérteni, hogy miért szeret Debrecennel foglalkozni. Meséit szívesen fűzi ehhez a városhoz; szívesen ír a debreceni polgárról, meg a debreceni diákról; sőt a magyar nemzeti újjászületés hőseit elhozza debreceni diákoknak: az ő elgondolása szerint a magyar földnek a debreceni kollégiumban kellett először megmozdulni.

De hogyha soha egyetlen betűt sem írt volna Debrecenről, a debreceni és debrecenvidéki magyar számára akkor sem lehetne senki olyan ked-

velt elbeszélő, mint Jókai, hiszen legkedvesebb alakjai mind jóismerőseink. A komáromi tudós prédikátor, a kecskeméti kántusprézes debreceni is lehetne; Tóth Máté uram debreceni gazdának, Tseresnyés uram debreceni csizmadiának is beválnék, s az öreg Garamvölgyi Miskolcra megy ugyan konventre, de mi itt a debreceni kis templomot értjük.

Dickensről, a legnépszerűbb angol regényíróról hallottam azt a megjegyzést, hogy azért tudott rendkívüli hatást gyakorolni az üzlet nemzetére, mert minden könyvét ezzel az érzéssel kell letenni: Értsétek meg, a világon legjobb üzlet jónak lenni. A Jókai könyveiből is szól hozzánk ilyen közös tanulság, csak hogy ez így hangzik: Értsétek meg, a világon a legnagyobb boldogság magyarnak lenni; becsüljétek meg ezt a boldogságot azzal, hogy egymást szeressétek, mert hacsak nem lesztek a magatok gyilkosai, ti lesztek a világ első nemzete; a magyar volt ugyan, de sokkal inkább lesz.

Óh, mily megbecsülhetetlenül drága tanítás ez annak a nemzetnek, melyet a sors sok csapása olykor csüggetétségbe hajt, olykor belső meghasonlásra készít! Óh, mily bőséges áldása a Gondviselésnek, hogy a legnagyobb magyar jóslatának szívébe lopózó mesékkel nemzeti közhitté varázslásáról is gondoskodik!

A könyvet pedig, mely Jókai családja fészkeinek és születése helyének, meg a Jókai regények színteréül szolgáló vidékek nagy részének elvesztése miatt a szemünkbe kívánczik, vissza kell fojtani. Komárom és Pozsony, Lőcse és Kassa, Kolozsvár, Nagyenyed, Torockó, — meg Kecskemét, Madaras, Debrecen, Miskolc, Budapest népét a Jókai könyvek is összetartják, s ha az Úristen egy nemzetnek akkora költőt ajándékozott, akinek műveiből az olvasásukra csábító szépséget száz esztendőnk sem koptathatják ki, — ezzel jelet és bizonyosságot adott arról, hogy annak a nemzetnek századok múlva is élni és virágozni kell.

Dr. Baltazár Dezső püspökünk Amerikában.

Püspökünk januári útja és munkássága, amint ma már előttünk áll, a szolgálatnak és teljesítés képes áldozatosságnak olyan fokát mutatja fel, amelyre nem lehet más felelet, mint a köszönő elismerés a férfi akarat előtt és az alázatos leborulás a segedelmet adó isteni kegyelem előtt.

Január elsején búcsút vett attól a clevelandi gyülekezettől, amelynek Csutoros Elek a lelkipásztora; bibliát olvasott Csutoros Elek, predikált Baja Mihály, keresztelt és berekesztő áldást mondott püspökünk, aki is, mikor Pál apostol ama szavait idézte: „Tudom, hogy nem látjátok többé az én orcámat ebben a templomban“, a gyülekezet hangos zokogására szintén elérzékenyült.

Január 4-én a clevelandi másik egyház, az „Első Clevelandi Református Egyház“ hívta meg püspökünket, aki ott vasárnap délelőtt

predikált és délben részt vett a Lorántffy Zsuzsanna Egylet által adott ünnepélyes köz-ebéden.

Január 7-én, későn este érkeztek meg Chicagoba, ahol az állomáson meglepetésszerű nagy fogadtatás volt. Felvonultak zászlók alatt az összes egyletek s a lakásukra sem engedték püspökünket és kíséretét, míg a gazdag vacsorán részt nem vett és pohárköszöntőt nem mondott. A látogatásokkal eltöltött hét végén jött a vasárnap, január 11, amely a munkabírást a végtelékig igénybe vette: délelőtt 10 órakor East Chicagóban, délután 2 órakor Whithingben, 4 órakor a Chicago Burn-side-i, 7 órakor a Chicago South-side-i templomban predikált püspökünk. Este aztán még bankett volt. Ha ehhez hozzávesszük, hogy kemény hideg, szeles idő volt s az egyes szolgálati helyek egymástól 20–60 kilométernyire vannak: akkor talán halvány sejtelmünk lehet az e napi szolgálatról.

A rákövetkező hétnek a kollektáló látogatásokon kívül két kiemelkedőbb pontja volt. Az egyik január 13-án a First Hungarian Charity Woman Society meetingje volt délután, ahol angol előadásban ismertette püspökünk a magyar növevelést. Ugyancsak aznap este Jolietben nyolc órakor istentisztelet volt, amelyen nagy hatással predikált Dr. Baltazár Dezső. A hét másik kiemelkedő pontja volt a springfieldi látogatás.

Springfield Illinois állam fővárosa, amelyben kiváló jelentőségű a Mid-Day Luncheon Club, amely előkelő angol-amerikai államférfiakat, tudósokat, nagygyárosokat, kereskedőket számlál tagjai közé. Nevezetessége a Clubnak az, hogy az Amerikában megforduló híres európai embereket meghívja vendégül magához, ebédet ad a tiszteletökre és azokkal együtt zarándokliat tesz a Lincoln Ábrahám sirjához. Ilyen alkalmat rendezett a közelmúltban Lloyd George, Clemenceau kint időzése idején; a magyar emberek közül eddig Kossuth és Apponyi rész-ültek hasonló megtiszteltetésben.

Az állomáson, január 15-én, Mr. Kneale, a Club titkára, fogadta püspökünket és fiát. Másnap, 16-án, az állam legelterjedtebb ujságjában, az Illinois State Journal-ban nagy betűkkel van felhíva a figyelem az illusztris szónokra, akinek arcképét is közli az ujság. Az angol nyelvű szövegéből közöljük a következő részletet: „Nagy hallgatósága lesz a nagy Dr. Baltazár Dezső fő-tiszteletű úrnak, a magyar református egyhá-zak elnöklő püspökének ma délben, a Mid-day Luncheon Clubnak az ő tiszteletére adott ebéd-jén, a Leland vendéglőben. Baltazár püspök „Közép-Európa szociális és gazdasági kilátásai” címmel fog beszédet tartani. Dr. Crook A. R. fog elnökölni a távollevő elnök helyett. Nagy-tiszteletű Dr. theol. Bergen A. G., a Fifth Pres-

byterian egyház lelkipásztora fogja az asztali áldást mondani.

Baltazár püspök tegnap este érkezett a vá-rosba titkárával. El fog zarándokolni a Lincoln sirjához és Lincoln házához...

Az ebéden számosan vesznek részt a Na-tional Council of Safety kiküldöttei. Ennek a tes-tületnek igazgatója, Keefer Dean W., is fog rö-vid beszédet tartani. Az ebédre szóló jegyekre 11 óráig fogadnak el előjegyzést Main 6632. te-lefonszámon“.

Az amerikai angol nyelvű lapnak eme kis hire bepillantást enged püspökünk működési terének mérvére. Az ebéd tényleg megvolt s püspökünk két ízben is beszélt, előbb angolul, majd fiának, Baltazár Lászlónak, tolmácsolá-sával magyarul.

Emlékezetes marad a Lincoln sirjához tett zarándokút, amelynek végén, a Lincoln mauzoleumnál, hallani kívánták a püspököt, aki a többek között ezeket mondta:

„Lincoln az egységnek volt a prófétája és apostola Amerikában, mert tudta, hogy az egy-ségben erő van. Az egységben azért van erő, mert az egység alapja és lelke a szeretet. Hű-ségét az igazsághoz mártir halálával is bizonyí-totta. Emlékét az egész világ kegyelettel őrzi. Ezzel a kegyelettel állok sírja fölött én is, aki a szeretet és egység igazságának vagyok a mun-kása“.

A mauzoleumtól a Lincoln relikviákat őrző múzeumba vonultak, ahol bemutatták az emlé-kek és feljegyzések egész halmazát, melyet az utókor hordott itt össze a nagy ember életéből. Megható volt, amikor püspökünknek, látoga-tása emlékéül, átadtak két cserfalevelet Lincoln sirjáról és egy kicsi fadarabot Lincoln régi la-kóházából s átadták neki a diszokmányt is, mely a darabok eredeti voltát igazolja.

Tárca

Dal a szép ifjúságról.*

Jrta: *Heynke Oszkár.*

Mácsai Sándor utolsó átiratának szövege.

Szép ifjúságom merre jársz?

Xiába várlak én, rám nem találsz.

Beh! sokszor rád emlékezem

A hosszú, bánatos, bús éjeken.

Letűnt szép kikelet:

Ifjúság ég veled,

Oh szép ifjúság Jsten veled!

* Megboldogult Mácsai Sándorról írt emlékbeszé- demben azt mondtam, mert kutatásaim nyomán akkor úgy találtam, hogy utolsó átirata férfikarra a Nagy Imre Hattyúdala volt. Azóta kitűnt, hogy még egy jóval későbbi keletű átrata is van arra a dallamra, melynek szövege ez a végtelenül megható és Mácsaira rendkívül találó költemény. Mintha a letűnt szép ifjúság

*Elment már a sok szép idő.
Mi egyszer elrepült, vissza nem jő.
Ahányszor rájok gondolok,
Szegény öreg szívem ifjan dobog.
Letűnt szép kikelet:
Ifjúság ég veled,
Óh szép ifjúság Jsten veled!*

*A szép tavasz bár elhalad,
A ráemlékezés velünk marad,
Míg egyszer jő és ránk talál,
Egyszer csak ránk talál egy szép halál.
Letűnt szép kikelet:
Ifjúság ég veled,
Óh szép ifjúság Jsten veled!*

Irodalom

A 46. zsoltár dallama.

Válaszul e lap f. évi február hó 14-én megjelent számának hasonló című közleményére, — legyen szabad ismételnem, hogy azon három közleményben, melyben többek között a fenti zsoltárról is szó esett, — az új énekeskönyv zenei részének nem bírálata, hanem *ösmertetése* volt a célom. Távol állott tőlem, hogy az érdemes szerkesztőbizottság gondossága rovására írjam azt, amit kifejezetten „sajtóhiba” néven említek. Sőt, inkább köszönettel tartozunk azért a tárgyilagos fejtegetésért, amely a 46. zsoltár dallamának átalakítását megindokolja, — bírálatot hivatottabbaknak, talán épen magának az éneklő gyülekezetnek engedve át. Teszem ezt azért is, mivel a zsoltárdallamok előállításának kérdésével e lap hasábjain behatóbban szeretnék foglalkozni. Addig is teljes mértékben osztom a Szügyi József úr nézetét: „az énekszöveg megfelelőbb dallamot érdemelne”! Talán nem tévedek, ha azt tételezem fel, miszerint a ritmizálás kérdésében egy véleményen vagyok az új énekeskönyv érdemes szerkesztőjével. Azt azonban bátor vagyok hangsúlyozni, hogy az ütembeosztást illetőleg — amennyiben ezt a kérdést valóban „futólag” érintem, — távolról sem az ütemvonalak elhelyezését teszem ismertetés, vagy épen pro-contra bírálat tárgyává. Ebben a kérdésben egy idevonatkozó bírálat álláspontját osztom és vállalom, melyet ez alkalommal ismételni feleslegesnek tartok. Annyit említek csupán, hogy a jelenlegi, kétségkívül szükségyszerű és indokolt ritmikus és ütembeosztás nem

felett borongva jóslatszerűen megérezté volna sorsát közeli szép halálát! Heynke Oszkár, Máv. felügyelő, az Egyetértés önképző-ének-, és zeneegylet titkára 30 évvel ezelőtt Németországban hallotta ennek a dallamát, melyet akkor lekottázott s nem régen a lelkében zsongó reminiscenciák után ezt a megindító, poetikus szöveget írta reá. Mácsai néhány hónappal halála előtt, 1924 április 24-én harmonizálta férfikarra. Azóta az Egyetértés dalegylet éneklí, de szövegénél és dallamánál fogva is egyaránt méltó arra, hogy minél szélesebb körben megismerjék és dalolják.

S. Szabó József.

mindenben felel meg énekeink harmóniai szükségleteinek, amelyeknek kiélézése és átérzése iránt jelenleg a mi református közönségünk sem lelki, sem szellemi tekintetben nincs felkészülve. Új énekeskönyvünk a „ma” lelki arculatának tükré. Hogy milyen lesz a következő? Valószínűleg helyet talál benne mindaz, ami most hiányzik, és . . . fordítva, — a hiányok a fejlődés mérvéhez képest pótolhatnak.

Nagy László.

Irodalmi szemle

Jókai. Irta Zsigmond Ferenc. Budapest, a Magyar Tudományos Akadémia kiadása. 1924. 8°, 415 lap. Kötve 140,000 K. Ha a debreceni főgimnáziumunk kitűnő tanárának eme munkájáról nem szólnánk semmi egyebet, csak a fentírt teljes címet adnók, akkor is eleget mondottunk a könyv kiválóságáról; ha pedig hozzávesszük a tartalomjegyzéket: Élete, Írói pályája, I. Ifjúkor, II. A szabadságharc hatása, III. Úralomra jutása regényirodalmunkban, IV. Írói népszerűségének fénykora, V. Fin du siècle; Világnézete és a költői motiváció; Regény-hősei, Humora, Előadó művészete, Jókai és a kritika, — és tudjuk azt, hogy minden egyes fejezet szerkezetével, irányával, az anyag mesteri rendezésével remekbe készült: akkor eleget mondtunk arra, hogy a Jókai munkáinak olvasása után csak egy következhetik: a Zsigmond Ferenc klasszikus remekének végigtanulmányozása s így a centennaris író teljes megértése és értékelése.

Dr. Hastie Vilmos edinburgi professor „A református gondolkodás alapelvei” című kötete hat összefüggő felolvasást tartalmaz. A kiváló belső értékű munkát Budai Gergely bpesti theol. magántanár fordította le s látta el jegyzetekkel: derekas munkát végzett, — valóban hézagpótló művel ajándékozta meg irodalmunkat. Számot tarthat nem csupán a lelkészek, de intelligens híveink érdeklődésére. Ára 60,000 korona. Igen melegen ajánljuk.

Élet és Vallás. Szerkeszti Dr. Pröhle Károly. I. sorozat, 1. füzet. *Új élet*, írta Kapi Béla. Budapest 1924. A Luther Társaság kiadása. 8°, 44 lap. Ára 6000 K. A szép stílusú szónok-püspök a tékozló fiú történetének vezetőfonalul alkalmazásával a bűnös életből az új életbe való átmenetelt rajzolja színesen és tanító módon.

Az enciklopédia zsebatlasza. 22 fő és 10 melléktérképpel, 29 statisztikai táblával és az összes országok leírásával írta és a térképeket tervezte dr. Pécsi Albert. Budapest, Enciklopédia R.-T. kiadása 1925. Kis 8°, 78 lap és 22 főtérkép. Ára 48,000 K. Bármennyire nem nyugszunk is bele a trianoni békebe, mindamellett olykor-olykor csak szükségünk van arra, hogy ismerjük a föld mai politikai elrendeződését. Erre a célra alkalmasabb eszköz nincs ennél a minden tekintetben kimerítő és tájékoztató zsebatlasznál. Ajánljuk olvasóinknak.

Ezek a könyvek kaphatók a Méliusz könyvkereskedésben

Halottaink

Csiky Lajos

1852 aug. 5. — 1925 febr. 3.

A múlt század végén és a folyó század elején aligha volt Debrecennek ismertebb tanára annál a Csiky Lajosnál, akinek porló tetemei immáron három hete nyugosznak a mátészalkai sírkertben. Megállást nem ismerő mozgékonyasága, pihenést nem igénylő tevékenysége, kibúvót nem kereső készsége immáron a múlté, az emlékezeté, amely szeliden és tisztán élénk vetíti életét, egyéniségét.

Alsócsernatoni Csiky Lajos 1852 augusztus hó 5-ik napján született Kenderesen. Elemi iskoláit Nagykörösön és Ráckevidben, gimnáziumi tanulmányait Budapesten és Kecskeméten végezte. A theologiai tanfolyamot Debrecenben járta, ahol 1873-ban fejezte be tanulmányait. Iskolai pályafutása alatt élénk felfogásáról, eleven eszéről és tehetségéről ismert volt tanárai és tanulóitársai előtt egyaránt. 1873-tól két évig Tisza Kálmán akkori miniszterelnök Kálmán nevű fia mellett volt nevelő, majd az edinburghi és baseli egyetemeken öregbítette ismeretét. Edinburghban jelent meg első műve, a magyar református egyházról tartott rövid ismertetése angol nyelven (A short account of the Hungarian Reformed Church) 1877-ben.

Külföldről hazajövén, 1878—81. tanévekben docensi minőségben a debreceni theologiai akadémián működött, majd 1881 május 3-án megválasztottak rendes tanárnak. Mint tanár közvetlen, fojékony, eloquens előadó volt, aki tárgyról mindig állva, vagy járkálva, szabadon beszélt. Előadásai a gyakorlati theologia különböző ágait ölelték fel és széleskörű nyelvismerete, valamint a vidékre tett sűrű tanulmányai közben szerzett tapasztalatai nyomán sikerült neki studiumait nemcsak elméletileg megalapozni, hanem a mindennapi élettel is szoros kapcsolatba hozni.

Docensi működését is beleszámítva, 36 évig volt katedrán, amely idő alatt diáknemzedékek kerültek ki a keze alól, magukkal vivén a homiletikai felkészültségre elvi alapokra és iránytszabó eszmékre vonatkozó fundamentális ismereteket.

A debreceni társas életben kifejtett nagyrányú és sok téren érvényesült munkásságáról e sorokban nem kívánunk megemlékezni, mert ez messze vezetne; csupán regisztráljuk, hogy ebbeli sikereinek jutalmazásául kapta legfelsőbb helyről a Ferenc József-rend lovagkeresztjét, amely kitüntetésre mindvégig büszke volt.

Irodalmi munkássága meglepően nagy. mi-

vel több felől nyert indítást a pennaforogtatásra. Hallgatóinak kezébe kompendium kellett; megírta és kiadta studiumait; szükség volt egyházi életünkben homiletikai, vagy építő munkákra: tollat ragadott s jöttek az imakönyvek; ismeretelni kellett egyik vagy másik humanitárius, avagy utilitaris mozgalmat: nem volt rest, amit hamarosan felfogott az ügyre vonatkozólag, hamarosan papírra vetette s megjelentek ismertető füzetek. Nagyon természetes, hogy ilyen körülmények között munkái általában nem mélyen szántók, nem kiforrottak, de igazságtalanok lennének a ténnyel szemben, ha el ne ismernők, hogy a keze alól kikerült legkisebb füzet is alkalmosságával kedves és tartalmával a nyári ideig hézagpótló volt, míg utána nem jött egy kiforrottabb, mert az ő munkája által is megalapozott mű. És szomorú állapot, hogy még mindig van olyan terep, ahol az ő munkája is nagyon jó lenne, ha kapható volna. — Viszont, ahol volt ideje a munkára és a műátsimogatására, ott Csiky Lajos is nyújtott olyan alkotásokat, amelyeket méltán koszorúztak babérral az elfogulatlan bíráló bizottságok.

1914-ben nyugalomba vonult; koránál fogva nem volt bevezető az állami egyetembe. Szárnyai ekkor csukódtak le. Tollát olykor olykor még megvillogtatta, de ruganyossága megcsappant s — bár eleinte nem mutatta — életereje megrokkant. Nyugalma éveit 1919-ig Nagybányán töltötte, onnan azonban az oláhok elűzték, mint nem benszülöttet. Így Mátészalkán vonta meg magát, ahol többszöri elerőtlenedés után f. évi február 3-án, délután elhunyt.

Temetésén kegyelettel vettek részt a rokonok és ismerősök, köztük gróf Tisza Lajos egyházmegyei gondnok, ki Kocsordról jött át a végültszességét megadására.

Emléke munkáiban élni fog. E. K.

Különfelek

A debreceni református főgimnázium f. hó 18-án délután fél 6 órakor, az intézet tornatermében Jókai centennáris ünnepélyt rendezett, melynek tartalmas műsorát a megjelent közönség a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta. Az ünnepélyt Nagy Sándor vezetése mellett a főgimnáziumi énekkar nyitotta meg. Jókai „Dózsa György“ című színművéből énekelt az énekkar szép összhanggal. Nagy koncepciójú és elsősorban az ifjúsággal kapcsolatos ünnepi beszédet mondott dr. Zsigmond Ferenc tanár, a nagy mesemondó királyunk százéves centennáriuma alkalmából. Pethő Gábor 7. osztályú tanuló Tallerosi Zebulon leveleiből (Jókai: Űstökös 1880.) adott elő. Boka kesergőjét Block József átírásában a főgimnáziumi vonósnégyes játszotta el óriási siker mellett. Ezután Jókainak „És mégis mozog a föld“ című művéből dr. Besse-nyei Lajos tanár által színpadra alkalmazott „Csitt-

vári krónika" jelenetét a következők játszották el ügyes készséggel: Jenőy Kálmán: Besse Miklós 8. o. Borecsay Mihály: Pethő Gábor 7. o. Barkó Pali: Diószeghy János 8. o. Csuka Feri: Rózsa Tibor 6. o. Biróczy Sándor: Besseney György 7. o. Muskotályi professzor: Fábrián Gyula 8. o. Iskolaszolga: Pokoly László 6. o. Nagy korcsmáros Csánderffy Ferenc 8. o. I. esküdt diák: Gál György 8. o. II. esküdt diák: Stepper Károly 6. o. tanuló. Theologus diákok. — Végül a Repülj fecském... régi magyar népdalt a főgimnáziumi zenekar játszotta. — Az ünnepély tiszta jövedelmét jótékony célra fordítják.

A református tanítóképző f. hó 18-án délután 4 órakor tartotta Jókai emlékünnepélyét a Kollégium dísztermében. A Himnusz eléneklése után Milák Jenő V. osztályú tanuló szépen adta elő Havas Istvánnak ez alkalomra írt prológusát. Az ifjúsági énekkar tökéletesen énekelte Szentgály: „Ünnepi kar“-át Bodnár Lajos zenetanár vezetésével. Az ünnepi beszédet Áts József IV. osztályú tanuló mondta el, nagy hatást keltve. Wlassics: „Mondj mesét Jókai“ című költeményét Nácsa Antal önképzőköri elnök szavalta nagyon szépen. Nemes Imre és Zsádon Antal kellő tudással adtak elő egy zongora számot. Joó Imre Jókainak „Mikor engem legelőször iskolába vittek“ című monológját adta elő igen ügyesen. Az ünnepély a zenekar Honvéd indulójával zárult.

A debreceni református tanítók Jókai ünnepélye f. hó 18-án délelőtt volt az egyházi tanács-teremben Mocsáry László elnök, Szabó Károly, Kovács Kálmán, Törös Károly és ifj. Jámbor Lajos közreműködésével és fényes sikerrel.

Pálóczi Czinke István rimaszombati püspök rimaszombati illetőségét — bár 32 éve lakik állandóan a városban — a csehek megsemmisítették.

A szegedi egyetem paedagógiai tanszékére Imre Sándor nyugalmazott államtitkárt nevezte ki a Kormányzó.

Szép hagyomány. Kiss János székesfehérvári férfiú 500 milliót érő egyemeletes modern bérházát a székesfehérvári református egyháznak hagyományozta.

Békési hírek. A békési református egyházban a lelkészi kar január-március hónapokban, lehetőleg minden vasárnap délután, vallásos-estélyt rendez a református főgimnázium dísztermében. Az eddig tartott estélyek igen jól sikerültek, az érdeklődés állandóan fokozódik. A perselypénzek a Leány-Kálvineum céljaira fordítatnak. Március 14-én nagy protestáns irodalmi estély lesz, viszont tervbe vétetett a kora tavasszal egy nagyobb szabású Leány-Kálvineumi ünnepély, az előbbi pesti, az utóbbi debreceni kiváló vendégszereplőkkel.

A nagykorúsi főgimnázium folyó hó 15-én kegyeletes emlékünnepélyt tartott, amely alkalomból Adám Gerzsonnak, Mészöly Gáspárnak és Szalay Gyulának, az intézet egykori három kiváló igazgatójának arcképét leplezték le. Az arcképeket Dienes János debreceni leányiskolai tanár festőművész készítette.

A Templomegyesület hitvédelmi szakosztálya folyó hó 6-án délután tekintélyes számú közönség jelenlétében tartotta meg ülését, amelyen Nagy Lajos hitoktató-lelkész „a keresztség a református egyházban“ címmel tartott komoly, értékes előadást.

Irodalmi délutánja volt folyó hó 11-én a Kollégium dísztermében a Templomegyesület előadást rendező szakosztályának. E délutánon Jókairól emlékeztek meg. A tanítónőképző-intézet énekkarának szép éneke után Török Tibor leánygimnáziumi tanár tartott tartalmas, vonzó előadást a nagy mesemondóról. Berey Barnabás th. nagy tetszéssel fogadott irredenta dalait dr. Tóth Gyuláné Tüdös Kata úrasszony szavalata követte, az átérzéssel és előadói készséggel interpretált Jókai költeményeket sok tapssal jutalmazta a hallgatóság, amely a Turóczy László theologus vezetésével alakult kvartett számának meghallgatásával egy szép délután emlékét vitte magával.

Hódmezővásárhelyi susáni parochialis kör folyó hó 7-én avatta fel Harsányi Pál esperes és Tereh Gyula szolgálataival három új harangját.

Székesfehérváron folyó hó 9. és 10. napjain 35 lelképásztör részvételével áldásos hatású lelkészi konferencia volt.

A magyarszentkirályi anyaegyház és a csesz-kei leányegyház folyó hó 1-én avatta fel 260, illetőleg 110 kilogrammos harangját.

Balatonfüreden a Leány-Kálvineum céljaira egy vallásos estély 400,000 koronát jövedelmezett.

A „Sass Béla huszonöt éves jubileumi alapítvány“-t, mely debreceni kollégiumunk pénztárában, hittanhallgatóink anyagi támogatására, 1915 őszén létesült, — a mekeesporti magyar református egyházközség 1925. január 18. tartott közgyűlésének határozatából, *Melegh Gyula* lelkész és *S. Szabó István* gondnok, február 19-én 3.537.400 (hárommillióöttszázharminchétezer négyszáz) koronával gyarapították.

A Magyar Evangéliomi Keresztyén Diákszövetség debreceni leány- és fiúegyesületei febr. 15-én a Kollégium internátusában szeretetvendégséget rendeztek. Szép vendégkoszorú vett részt a hangulatos és lélekemelő összejövetelen, amelyen dr. Victor János, a M. E. K. D. Sz. elnöke is megjelent. A szeretetvendégség műsora a következő volt: 1. 89. dics. 2. Báthory László th.: Imádság. 3. Kiss Margit bh.: Beszámoló a pesti konferenciáról. 4. Kiss Barnabás jh.: Apostolok (szavala). 5. Ének duett hegedűkísérettel: Berey Barnabás th. és Leicső József th. 6. Dr. Victor János: Beszéd. 7. Thuróczy László th. és Kardos Lajos th.: Hegedű duett. 8. Sáfrány Zsigmond oh.: Beszámoló a manchesteri konferenciáról. 9. Dr. Révész Imre: Biblia magyarázat és imádság. 10. 160. dics. 4. verse.

A kiadóhivatal üzenete.

K. J. K-I. A csere ügyében küldött levelet nem méltóztatott postabélyeggel felszerelni. Ma már nincs portómentessége egy hivatalnak is.

A szerkesztőségnek vagy kiadóhivatalnak pedig soha se volt. Így a levelet nem továbbíthatjuk.

Segédlelkészt keresek. Fizetése teljes ellátáson kívül egy mázsa buza havonként. Berekbőszörmény, 1925 február 19. Péntek Ferenc, lelkész.

Pályázat

a tiszaszöllösi kántortanítói állásra.

Javadalom: 3 szobás lakás, 30 hold föld, 28 mázsa buza, 6 nagyjósúgra legeltetési jog stb.

Pályázni lehet az okmányok visszaküldésére szükséges postabélyeg melléklésével március 11. (tizenegy) délután 4 óráig, amikor (vonatérkezés után) a pályázati kérvények személyesen is beadhatók s ugyanakkor (március 11-én délután 4 órakor) a próbaéneklést és orgonázást s utána a választást is megtartjuk.

Egyébként minden tekintetben e lap 1924. augusztusi 34-ik és a „Néptanítók Lapja“ 1924. szeptemberi 29—30-ik számában közölt pályázati hirdetés az irányadó és kötelező.

Tiszaszöllös, 1925 február 17.

Református egyháztanács.

„Segédlelkészt keres négyszáz lelkes kis gyülekezet beteg lelkésze. Fizetés: 1. Kápláni államsegély. 2. Teljes ellátás (mosatáson kívül) és havi husz aranykorona. Kötelessége az összes lelkészi teendők végzése. Megkeresések „Református Lelkeszi Hivatal“ Majtis u. p. Jank küldendők.

Megjelent:

Forgács Gyula;

Agenda és Konfirmációi Káté

című kiváló tankönyvének II. kiadása. Az első kiadás hatalmas példányszámában egy év alatt teljesen elfogyott.

Lapvélemények a Kátéről: „Forgács Gy. Konfirmációi Kátéja minden tiszás nélkül korszakos jelentőségű a református vallásos nevelés történetében“. „Magyarul ez irányban jobb könyvet nem lehet találni“.

A szép kiállítású kitűnő könyvecske alapára 2 korona. Egyháznak 10 példánynál 15%, 50 példánynál 20%, 100 példányon felül 25% engedményt adunk.

Uj könyvek:

Roberston: Beszéd a két korinthusi levél felett.

Két kötet. Alapára kötetenként 6 korona.

H. Kiss Géza: Lorántfy Zsuzsánna.

Élet- és jellemrajz. A jó papíron nyomtatott, igen szép kötet alapára 5 korona. Amatőrpéldány csontpapíron 60,000 korona.

Fentü könyvek megrendelhetők:

SYLVESTER könyvkereskedés Tahitótfalu

cimen.

6—2

Debrecen sz. kir. város
és a Tiszántúli református egyházkerület

„MÉLIUSZ“

könyvkereskedése, könyvkiadóhivatala, zenemű-,
papír- és frószkereskedése

Debrecen, Ferenc József-út 26.

Dr. Baltazár D. Elég nekem az Isten kegyelme.	K	56,000
Czegléd S. Vasárnapi imádságok	K	70,000
Fosdick. A hit értelme.	K	56,000
Makai. Zörgesgetés megnyitatók	K	126,000
„ Élet fejedelme	K	30,000
„ Ird meg amiket láttál.	K	70,000
„ Kegyelemből, hit által.	K	64,400
Mátyás E. Pál apostol mystikája	K	42,000
„ A vallásos mystika	K	42,000
Pap I. Első könyv	K	36,000
Ravasz L. Látások könyve. II. kiad.	K	91,000
Révész I. Az ige fénye.	K	28,000
„ Kálvin élete és a Kálvinizmus. Egész vászon kötésben	K	45,000
„ Akikre nem volt méltó a világ	K	70,000
Robertson F. W. Egyházi beszédei. II. kötet	K	105,000
„ „ A tiszta isteni tisztelet	K	35,000
„ „ Emberi és isteni nagyság	K	105,000
„ „ Győzelem a halál felett	K	35,000
„ „ Beszéd a két korinthusi levél felett. I-II.	K	84,000
Soltész E. Ünnepnepok.	K	49,000
Spurgeon. Az üdv üzenete.	K	46,200
Szücs E. Győzelem a halál felett	K	42,000
Uray S. Kis emberek könyve.	K	7,000
„ A keresztyén család kis tükre.	K	5,600
Zoványi. A reformáció Magyarországon.	K	140,000
Zsilinszky. A magyarországi protestáns egyház története	K	70,000

Nagy választék díszkötésű zoltárokból, szépirodalmi munkákban, zeneművekben, ifjúsági íratok, útleírások, mesés- és képekönyvekben. Tintatartók, írókészletek, levélpapírok, emlékkönyvek, társasjátékok a legelőnyösebben kaphatók.

Bárhon hirdetett könyvet a leggyorsabban beszerzünk és szállítunk.